

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 19 marca 2024 r.

Pozycja 44

POSTANOWIENIE z dnia 13 grudnia 2022 r. Sygn. akt Ts 233/21

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Krystyna Pawłowicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 130 § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) w zakresie „zwrotu jeżeli od pisma nie uiszczono należnej opłaty”, z art. 30 w związku z art. 77 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1, art. 47 w związku z art. 77 ust. 1 i w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 2, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i 2 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 370 ustawy wymienionej w punkcie 1 w zakresie „zwrotu nieopłaconą”, z art. 30 w związku z art. 77 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1, art. 47 w związku z art. 77 ust. 1 oraz w związku z art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2, art. 79 ust. 1, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i 2, art. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 2 w związku z art. 77 ust. 1 i 2 Konstytucji;
- 3) art. 77 § 1 i 9 ustawy z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, ze zm.) z art. 10 ust. 2, art. 10 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji;
- 4) art. 44 ust. 2 ustawy z 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 2072, ze zm.) w zakresie, „w jakim przyjmuje się, że stanowi on delegację do stosowania w toku wskazanego w nim postępowania przepisów Ustawy Kodeks Postępowania Cywilnego (...) oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (...)”, z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 7, art. 79 ust. 1 w związku z art. 7 Konstytucji;
- 5) art. 117 § 2 ustawy wymienionej w punkcie 1 w zakresie, w jakim „przyjmuje się, że stanowi on delegację do stosowania w toku wskazanego w nim postępowania przepisów oraz Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (...)”, z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 7 Konstytucji;
- 6) art. 398²³ ustawy wymienionej w punkcie 1 w zakresie „zwrotu jako sąd drugiej instancji”, z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 10 ust. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1, art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 13 września 2021 r. (data nadania) M.J. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia na tle następującego stanu faktycznego:

Skarżący wniósł do Sądu Okręgowego w K. pozew o ochronę dóbr osobistych a także o zwolnienie go od kosztów sądowych. Postanowieniem z 14 października 2019 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy oddalił wniosek skarżącego o zwolnienie od kosztów sądowych w części, tj. od opłaty od pozwu. Zażalenie na powyższe orzeczenie Sąd Apelacyjny w K. oddalił postanowieniem z 16 stycznia 2020 r. (sygn. akt [...]).

Sąd Okręgowy w K. pismem z 6 lutego 2020 r. wezwał skarżącego do usunięcia braku formalnego pozwu o ochronę dóbr osobistych, tj. uiszczenia stosownej opłaty od pozwu. W związku z jej niedokonaniem, Sąd Okręgowy w K. zarządzeniem z 9 czerwca 2020 r. (sygn. akt [...]) zarządził zwrot pozwu. Postanowieniem z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]) Sąd Apelacyjny w K. oddalił zażalenie na powyższe zarządzenie.

Skarżący wniósł o ustanowienie pełnomocnika z urzędu w celu wniesienia skargi konstytucyjnej. Postanowieniem z 1 marca 2021 r. (sygn. akt [...]) referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w T. oddalił wniosek skarżącego. Sąd Rejonowy w T. postanowieniem z 17 maja 2021 r. (sygn. akt [...]) utrzymał w mocy postanowienie referendarza. Postanowienie z 17 maja 2021 r. doręczono skarżącemu 21 czerwca 2021 r.

2. Zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 12 października 2021 r. (doręczonym 19 października 2021 r.) skarżący został wezwany do: podania, czy od wskazanego w skardze konstytucyjnej ostatecznego orzeczenia został wniesiony nadzwyczajny środek zaskarżenia (wraz z czterema kopiami); doręczenie odpisów lub kopii poświadczonych za zgodność z oryginałem wszystkich załączników złożonych wraz ze skargą konstytucyjną (za wyjątkiem wniosku z 29 września 2019 r., zażalenia z 4 sierpnia 2020 r., wniosku z 4 lutego 2021 r., skargi z 19 kwietnia 2021 r.). Pismem z 26 października 2021 r. (data nadania) skarżący odniósł się do powyższego wezwania.

3. Sędzia Trybunału Konstytucyjnego zarządzeniem z 22 czerwca 2022 r. (doręczonym 7 lipca 2022 r.) wezwał skarżącego do usunięcia braków formalnych skargi, przez: 1) określenie, które z orzeczeń wskazanych w złożonej skardze konstytucyjnej skarżący uznaje za ostatecznie przesądzające o jego wolnościach i prawach w rozumieniu art. 79 Konstytucji; 2) dokładne wskazanie, które konstytucyjne wolności lub prawa skarżącego – wynikające z przepisów Konstytucji przywołanych w skardze konstytucyjnej – zostały naruszone przez zakwestionowane w skardze przepisy, w sprawie, w której zostało wydane orzeczenie, określone przez skarżącego zgodnie z punktem 1 zarządzenia; 3) wskazanie, po wykonaniu punktu 2 zarządzenia, w jaki sposób zakwestionowane w skardze przepisy naruszają konstytucyjne wolności lub prawa skarżącego, a także uzasadnienie tych zarzutów; 4) sprecyzowanie, czy orzeczenie, wskazane przez skarżącego zgodnie z punktem 1 niniejszego zarządzenia zostało oparte na art. 77 § 1 czy art. 77 § 9 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, ze zm.); 5) doręczenie potwierdzonej za zgodność z oryginałem kopii dokumentu wskazującego na datę wystąpienia

przez skarżącego do Sądu Okręgowego w K. o ustanowienie pełnomocnika z urzędu (pismem opatrzonym datą 4 lutego 2021 r.); 6) udokumentowanie dat doręczenia postanowień (doręczenie np. poświadczonych za zgodność z oryginałem kopert wraz z monitoringiem przesyłki Poczty Polskiej, w których doręczone zostały te orzeczenia lub poświadczonych za zgodność z oryginałem kopii zwrotnych potwierdzeń odbioru tych przesyłek albo wydruku z portalu informacyjnego sądu): a) Sądu Apelacyjnego w K. z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]) i b) Sądu Rejonowego w T. z 17 maja 2021 r. (sygn. akt [...]); 7) wykazanie, że orzekanie przez Trybunał Konstytucyjny w przedmiocie zaskarżonego art. 370 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.), który został uchylony, jest konieczne dla ochrony wolności i praw skarżącego.

Pismem z 11 lipca 2022 r. (data nadania) skarżący odniósł się do powyższego wezwania. Poinformował także o zmianie pełnomocnika z wyboru oraz przesłał stosowne umocowanie go do działania w sprawie złożonej skargi konstytucyjnej.

4. Skarżący wnosi o uznanie, że niezgodne z Konstytucją są przepisy, które statuuja uzależnienie możliwości wniesienia sprawy lub środka odwoławczego od uiszczenia opłaty w kontekście tego, że zwolnienie od kosztów sądowych ma uznaniowy charakter. Jego zdaniem niekonstytucyjne są również te przepisy, które dopuszczają orzekanie o prawach i wolnościach obywatela przez urzędników sądowych niemających cech niezawisłego sądu, tj. przez referendarzy sądowych. Skarżący wyraża także przekonanie, że stosowanie przepisów k.p.c. w odniesieniu do wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do prowadzenia postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym nie znajduje umocowania w przepisach ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Warunkiem skutecznego wniesienia skargi konstytucyjnej jest spełnienie wymogów wynikających z Konstytucji oraz ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

2. Zdaniem skarżącego do naruszenia jego praw i wolności o charakterze konstytucyjnym doprowadziło zastosowanie art. 130 § 1 i art. 370 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.; dalej: k.p.c.) oraz art. 77 § 1 ustawy z 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. Nr 98, poz. 1070, ze zm.; dalej: p.u.s.p.) w postępowaniu zakończonym wydaniem postanowienia Sądu Apelacyjnego w K. z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]).

2.1. Należy podnieść, że zgodnie z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK skarga konstytucyjna może być wniesiona po wyczerpaniu drogi prawnej, o ile ta jest przewidziana, w ciągu 3 miesięcy od dnia doręczenia skarżącemu prawomocnego wyroku, ostatecznej decyzji lub innego rozstrzygnięcia. Termin ten ulega przerwaniu w wyniku wniesienia wniosku o przyznanie pełnomocnika z urzędu (art. 44 ust. 2 i 3), a w konsekwencji jest liczony w dniach (art. 36 u.o.t.p.TK w związku z art. 165 § 1 k.p.c. i art. 114 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny; Dz.U. z 2022 r. poz. 1360). Powyższe ma zastosowanie w niniejszej sprawie. Orzeczenie Sądu Apelacyjnego w K. z 10 grudnia 2020 r. (sygn. akt [...]) skarżący otrzymał 25 stycznia 2021 r. Wniósł o ustanowienie pełnomocnika z urzędu pismem z 8 lutego 2021 r. (data doręczenia). Postanowieniem z 1 marca 2021 r. referendarz Sądu Rejonowego w T. (sygn. akt [...]) oddalił wniosek skarżącego. Postanowienie Sądu Rejonowego

w T. z 17 maja 2021 r. (sygn. akt [...]), utrzymujące w mocy postanowienie referendarza, zostało doręczone skarżącemu 21 czerwca 2021 r. Skarga konstytucyjna została złożona 13 września 2021 r. (data nadania). Od dnia otrzymania postanowienia Sądu Apelacyjnego do złożenia przez skarżącego wniosku o przyznanie pełnomocnika urzędu do złożenia skargi konstytucyjnej upłynęło 14 dni. Od doręczenia skarżącemu ostatecznego rozstrzygnięcia w przedmiocie odmowy przyznania pełnomocnika z urzędu do dnia złożenia skargi konstytucyjnej przez pełnomocnika z wyboru minęło 84 dni. Oznacza to, że skarga konstytucyjna w zakresie, w jakim dotyczy orzeczeń podjętych w sprawie skarżącego w powyższym postępowaniu, została złożona z przekroczeniem terminu na jej złożenie. Należy też zauważyć, że okoliczność ta – w myśl art. 61 ust. 4 pkt 1 w związku z art. 77 ust. 1 u.o.t.p.TK – stanowi samodzielną podstawę odmowy nadania analizowanej skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

2.2. Na podstawie złożonych pism i dokumentów Trybunał stwierdza następnie, że żadne ze wskazanych w skardze rozstrzygnięć podjętych w sprawach skarżącego nie orzeka ostatecznie w przedmiocie delegacji sędziego w oparciu o art. 77 § 1 p.u.s.p. Powyższe jest wymogiem koniecznym do uznania prawa do złożenia skargi, co wynika z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 53 ust. 1 pkt 1-3 oraz art. 77 ust. 1 u.o.t.p. TK. Na tej podstawie uznać trzeba, że skardze należy odmówić nadania biegu w zakresie, w jakim odnosi się do przepisów p.u.s.p.

2.3. Złożone pisma nie odnoszą się *de facto* do treści art. 130 § 1 k.p.c. Co więcej, skarżący podnosi, że norma wyrażona wskazanym przepisem nie jest sama w sobie niezgodna z przepisami Konstytucji. Skarga zawierać powinna nie tylko określenie zaskarżonego przepisu, ale także uzasadnienie postawionego zarzutu (art. 53 ust. 1 pkt 1-3 u.o.t.p. TK). W związku z powyższym, złożona skarga podlega odmowie nadania biegu również w tym zakresie na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 2 u.o.t.p.TK.

3. Skarżący podniósł także, że w związku z niekonstytucyjnością art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK, art. 117 § 2 (omyłkowo określonego w skardze jako art. 117 ust. 2) oraz art. 398²³ k.p.c. naruszono jego prawa i wolności w postępowaniu zakończonym postanowieniem Sądu Rejonowego w T. z 17 maja 2021 r. (sygn. akt [...]).

3.1. Zdaniem skarżącego art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK narusza prawo do rzetelnie ukształtowanej procedury, ponieważ nie zawiera odrębnego odesłania do przepisów, na podstawie których sąd rozpoznaje wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Trybunał stwierdza, że z woli prawodawcy wystąpienie z wnioskiem do sądu rejonowego o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego z urzędu jest czynnością procesową (*sensu largo*) dokonywaną w postępowaniu przed Trybunałem. Wskazuje na to umiejscowienie tego przepisu w ustawie, a także jego treść. Ustawodawca, określając w przedmiotowym przepisie zasady postępowania w zakresie złożenia skargi konstytucyjnej, ograniczył się jedynie do określenia właściwości instancyjnej i miejscowej sądu. W jego zamyśle do rozpoznania wniosku znajdują więc zastosowanie, na podstawie art. 36 u.o.t.p.TK, przepisy k.p.c. Trybunał Konstytucyjny potwierdza powyższe m.in. w wyroku z 20 listopada 2019 r. (sygn. SK 6/18, OTK ZU A/2019, poz. 62) oraz postanowieniu z 13 października 2021 r. (sygn. Ts 113/21, OTK ZU B/2022 poz. 107).

3.2. Skarżący wyraził opinię, że „zwyczajowe” stosowanie przepisów ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 755, ze zm.), w zakresie czynności wskazanych w art. 117 § 2 k.p.c., narusza jego konstytucyjne

prawo do rzetelnej procedury sądowej. Dowodzi, że zaskarżony przepis wymaga, by adresat (domagający się ustanowienia pełnomocnika z urzędu) złożył określone w przepisie oświadczenie, nie przewiduje natomiast weryfikacji jego treści przez sąd.

Trybunał zauważa, że wskazany przez skarżącego art. 117 § 2 k.p.c. jest jednym z przepisów określających normy postępowania w sprawie wniosku o przyznanie pełnomocnika z urzędu. Stosownie do art. 117¹ § 1 zdanie drugie k.p.c. oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 kwietnia 2010 r. w sprawie określenia wzoru oświadczenia o stanie rodzinnym, majątku, dochodach i źródłach utrzymania osoby fizycznej ubiegającej się o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego (Dz. U. z 2015 r. poz. 574), osoby fizyczne dołączają do wniosku oświadczenie według wzoru ustalonego przez Ministra Sprawiedliwości, w którym muszą m.in. wpisać informacje dotyczące posiadanych nieruchomości, oszczędności, wierzytelności, pojazdów, dochodów wnioskodawcy i osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym oraz zobowiązań i stałych wydatków. Złożone oświadczenie jest analizowane, a w razie wątpliwości co do jego prawdziwości, sąd na podstawie art. 119¹ k.p.c. może wszcząć dochodzenie w celu jego weryfikacji. Powyższe, mając na uwadze zasadę celowości podejmowanych w procesie czynności, wskazuje jednoznacznie, że z oświadczenia wnioskodawcy musi wynikać, że nie jest on w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Jest to warunek *sine qua non* ustanowienia adwokata lub radcy prawnego z urzędu (por. postanowienia TK z: 16 maja 2017 r., sygn. Ts 243/16, OTK ZU B/2017, poz. 235, 13 października 2021 r., sygn. Ts 113/21, OTK ZU B/2022 poz. 107).

3.3. Należy następnie podnieść, że ani złożona skarga, ani pismo skarżącego z 11 lipca 2022 r. nie zawierają uzasadnienia zarzutów niezgodności art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK i art. 117 § 2 k.p.c. z przepisami Konstytucji. Co więcej, skarżący podnosi, że to sądy orzekając w jego sprawie nadały im znaczenie, które nie wynika z ich treści. Ma to charakter zarzutów w odniesieniu do stosowania prawa. Mając powyższe na względzie Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że w zakresie, w jakim skarżący żąda stwierdzenia niekonstytucyjności art. 44 ust. 2 u.o.t.p.TK i art. 117 § 2 k.p.c., skarga konstytucyjna nie spełnia przesłanki określonej w art. 53 ust. 1 pkt 2 i 3 u.o.t.p.TK i należy odmówić jej nadania w oparciu o art. 61 ust. 4 pkt 2.

3.4. Skarga konstytucyjna w zakresie, w jakim skarżący kwestionuje konstytucyjność art. 398²³ k.p.c., jest natomiast oczywiście bezzasadna (zob. postanowienie z 13 października 2021 r., sygn. Ts 113/21, OTK ZU B/2022 poz. 107).

Trybunał Konstytucyjny rozpoznając pięć skarg konstytucyjnych skarżącego połączonych w sprawie o sygnaturze SK 6/18 orzekł, że art. 398²³ § 2 zdanie drugie k.p.c., w brzmieniu obowiązującym do 6 listopada 2019 r., jest zgodny z art. 45 ust. 1 i art. 78 Konstytucji w zakresie, w jakim wskazuje, że sąd rozpoznający skargę na postanowienie referendarza sądowego o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym działa jako sąd drugiej instancji. Zarzuty skarżącego, jak stwierdził Trybunał, opierają się na fałszywych założeniach, iż sprawy o przyznanie pomocy prawnej z urzędu w celu złożenia skargi konstytucyjnej muszą być rozpoznawane „od początku do końca” przez sądy, a jedynym dopuszczalnym modelem środka zaskarżenia jest dewolutywne zażalenie. W zakresie przywołanego jako wzorzec kontroli art. 176 ust. 1 Konstytucji Trybunał podkreślił, że dotyczy on zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego i ma zastosowanie tylko do spraw przekazanych w całości do wyłącznej właściwości sądów, a nie postępowań mieszanych, w których pierwszą instancją jest organ pozasądowy (referendarz sądowy), a na dodatek o charakterze wypadkowym. Zdaniem Trybunału art. 176 ust. 1 Konstytucji jest w tego typu przypadkach wzorcem nieadekwatnym.

Zakwestionowany w analizowanej sprawie art. 398²³ § 3 k.p.c. zawiera, jak zauważa Trybunał, analogiczną regulację do § 2 tego przepisu w brzmieniu obowiązującym do 6 listopada 2019 r., zaś sformułowane w skardze zarzuty pokrywają się z tymi, które zostały już rozpoznane w sprawie o sygnaturze SK 6/18 (por. postanowienia TK z 28 lipca 2020 r., sygn. Ts 10/20, OTK ZU B/2020, poz. 363 oraz z 29 stycznia 2021 r., sygn. Ts 74/20, OTK ZU B/2021, poz. 97).

3.5. Należy też podnieść, że zarządzeniem sędziego TK z 22 czerwca 2022 r. skarżący został wezwany do uzasadnienia postawionych zarzutów względem zaskarżonych przepisów, jednak w piśmie z 11 lipca 2022 r. nie podniósł żadnych argumentów na poparcie niekonstytucyjności art. 398²³ k.p.c.

Zdaniem Trybunału, nieusunięcie tego braku stanowi, na podstawie art. 61 ust. 4 pkt 2 u.o.t.p.TK, odrębną podstawę odmowy nadania biegu skardze w części, w jakiej odnosi się do powyższego przepisu k.p.c.

4. Trybunał zauważa, że art. 7 oraz art. 10 ust. 2 Konstytucji nie są źródłami wolności ani praw, a zatem wskazywanie ich jako wzorce kontroli w postępowaniu wszczętym wskutek wniesienia skargi konstytucyjnej jest niezasadne (zob. wyrok TK z 29 kwietnia 2020 r., sygn. SK 24/19, OTK ZU A/2020, poz. 19, postanowienie TK z 6 grudnia 2017 r., sygn. SK 20/17, OTK ZU A/2017, poz. 81). Jest to podstawą odmowy nadania biegu skardze w powyższym zakresie na podstawie art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 53 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.